

KONOJE'S PLAN

Het afgekondigd algemeen embargo zette Japan het mes op de keel – dat wist een ieder die de Japanse invoercijfers kende. Hoe zou het reageren? Zou het een regeling met de Verenigde Staten nastreven dan wel het op oorlog laten aankomen?

Mèt de opperbevelhebber van de Japanse slagvloot, admiraal Jामamoto, was de chef van de Japanse marinestaf, admiraal Osama Nagano, van mening dat Japan, zo enigszins mogelijk, die oorlog diende te voorkomen. Eind juli bepleitte hij in een audiëntie bij de keizer dat Japan een accoord met de Verenigde Staten zou nastreven en dat het daarbij, mocht Washington dat eisen, het Driemogendhedenverdrag zou laten vallen. Er volgden nieuwe besprekingen binnen het Grote Hoofdkwartier en in de Contactraad en daarbij verklaarde de legerstaf zich tenslotte bereid, verder overleg met Washington goed te keuren, maar hij verbond daaraan twee voorwaarden: Japan moest aan het Driemogendhedenverdrag vasthouden en geen accoord mocht worden aanvaard waarbij het zijn posities in China zou prijsgeven dan wel wezenlijk minder vrijheid van handelen zou krijgen in de *Nanjo*.

Premier Konoje begreep dat op *die* basis geen accoord met Washington mogelijk was. Zijn plan was, persoonlijk met president Roosevelt de geschilpunten te gaan bespreken, dan een veel gematigder accoord te sluiten en dat onmiddellijk door de keizer te laten bekrachtigen. Hij hield er wel rekening mee dat die sensationele stap hem het leven zou kosten, maar hij nam aan dat het verzet van de militaire chauvinisten uit de legerleiding met steun van de keizer bedwongen zou kunnen worden. Dit avontuurlijke project kwam door de begrijpelijke aarzelingen van Washington niet van de grond – Konoje trad af. Toen op 18 oktober de samenstelling van een nieuw kabinet bekend werd gemaakt, werd het als onheilspellend beschouwd dat nu juist Todjo als minister-president zou optreden; trouwens, deze zou ook minister van oorlog en bovendien minister van binnenlandse zaken zijn.

★

Sommige verschijnselen die er op wezen dat een ernstige crisis naderde, hadden op Nederlands-Indië betrekking. Zo werd in september het aantal radio-uitzendingen van Japan naar alle landen in de *Nanjo* belangrijk uitgebreid; in de uitzendingen naar Indië werd dagelijks onderstreept dat het Japans vaste voornemen was, de Indonesiërs welvarender te maken